

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.209.2026

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan
Włodzimierz Czarzasty
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 16075 Pana Posła Przemysława Witka, w sprawie zasad naliczania rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach, proszę przyjąć poniższe wyjaśnienia.

Interpelacja dotyczy prawidłowości regulacji odnoszących się do warunków ustalenia prawa do rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, zawartej w art. 2 pkt 5 i art. 21 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych¹.

W pierwotnym brzmieniu art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych² rekompensatę zdefiniowano jako odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej.

Z kolei z art. 21 ww. aktu² wynikało, po pierwsze, że rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma on okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych³ wynoszący co najmniej 15 lat, po drugie, że taka rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła wcześniej prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy emerytalnej. Od samego początku obowiązywania ustawy o emeryturach pomostowych, rekompensata miała zatem charakter odszkodowawczy⁴ i przysługiwała ściśle określonej grupie osób. Trzeba podkreślić, że właśnie taki charakter rekompensaty został uznany za zgodny z przepisami Konstytucji. W wyroku z 25 listopada 2010 r. Sygn. akt K 27/09 Trybunał orzekł, że art. 21 ust. 1 w związku z art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych jest zgodny z art. 2 Konstytucji i wynikającą z niego zasadą ochrony praw słusznie nabytych oraz zasadą zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, a także z art. 32 ust. 1 Konstytucji i wynikającą z niego zasadą równości.

¹ Dz.U. z 2024 r. poz. 1696, z późn. zm.

² Dz. U. z 2008 r. Nr 237, poz. 1556.

³ Dz. U. z 2025 poz.1749 z późn. zm., dalej powoływanej jako ustawa emerytalna”.

⁴ W uzasadnieniu tego orzeczenia, Trybunał stwierdził m. in., że funkcję rekompensaty określoną w art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych „należy bowiem postrzegać jako część długoletniej reformy systemu ubezpieczeń społecznych, obejmującej m.in. ograniczenie uprawnień do wcześniejszej emerytury i ujednoczenie wieku emerytalnego wszystkich kategorii zatrudnionych”. Wskazał również dalej, że skoro „możliwość przejścia na wcześniejszą emeryturę ustawodawca odniósł jedynie do sytuacji zapoczątkowanych przed dniem wprowadzenia reformy systemu emerytalnego” to „ustawodawca przewidział możliwość uzyskania emerytury pomostowej i rekompensaty w zamian za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wyłącznie dla osób, które wykonywały prace uprawniające do emerytur w obniżonym wieku emerytalnym w poprzednim stanie prawnym”.

Opisany charakter rekompensaty jest również aktualny po zmianach dokonanych ustawą z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o emeryturach pomostowych oraz niektórych innych ustaw⁵, które weszły w życie 1 stycznia 2024 r.

Zgodnie z nowym brzmieniem art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych rekompensata to „odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie mają ustalonego decyzją prawomocną prawa do emerytury pomostowej”.

Z kolei z nowego brzmienia art. 21 ustawy wynika, że rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli przed 1 stycznia 2009 r. posiada on okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy emerytalnej, wynoszący co najmniej 15 lat. Taka rekompensata nie może zostać przyznana, jeżeli ubezpieczony miał już wcześniej ustalone decyzją prawomocną prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy emerytalnej lub przepisów odrębnych.

Celem wprowadzenia prawa do rekompensaty w przepisach ustawy o emeryturach pomostowych było jego przyznanie tylko tej grupie ubezpieczonych, która po przepracowaniu określonego okresu w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (wymaganego i ustalonego godnie z przepisami ustawy emerytalnej⁶ w zw. z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze⁷) mogła liczyć na nabycie prawa do przejścia na emeryturę w niższym wieku emerytalnym, a wskutek przeprowadzonych pod koniec 2008 r. zmian nie mogła nabyć prawa do emerytury pomostowej. Znalazło to odzwierciedlenie w konstrukcji przywołanego art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych (vide ust.1), z którego wynika (poprzez odesłanie do przepisów ustawy emerytalnej), że okres uprawniający do uzyskania praw do rekompensaty musi być ustalany na tych samych zasadach jak okres uprawniający do uzyskania prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Kluczową regulacją w tym zakresie są przepisy zawarte w art. 32 ustawy emerytalnej, a więc również w ust. 1a tego przepisu, zgodnie z którym przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się: okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Konieczność stosowania tego przepisu, przy ustalaniu 15-letniego okresu uprawniającego do emerytury pomostowej potwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z 29 października 2020 r., sygn. akt UZP 3/20 (OSNP 2021/3/29), podjętej w trybie art. 390 k.p.c. Sąd, po rozpoznaniu

⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 1667.

⁶ Zob. art. 32 tej ustawy.

⁷ Dz. U. Nr 8 poz. 43, z późn. zm., dalej powoływanego jako „rozporządzenie RM z1983 r.”. Ustawodawca nie mógł zatem przypadkowo skonstruować okresu szczególnego stażu pracy, wymaganego do uzyskania prawa do rekompensaty, lecz musiał go określić w oparciu o analizę przepisów rozporządzenia RM z 1983 r. Analiza doprowadziła do wybrania przez ustawodawcę jednego - niejako „uśrednionego” - okresu szczególnego stażu pracy, wymaganego do nabycia prawa do emerytury wcześniejszej na podstawie art. 32 ustawy emerytalnej w zw. z przepisami rozporządzenia RM z 1983 r., a więc 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu ww. przepisów. W rozporządzeniu tym przewidziano bowiem, że w większości rodzajów prac można było uzyskać prawo do wcześniejszej emerytury po przepracowaniu 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (zob. § 4 -7 , 9-15). Prawo do wcześniejszej emerytury, zgodnie z tym rozporządzeniem, można jednak uzyskać również - w przypadku wykonywania niektórych rodzajów prac - po wykonywaniu tychże prac przez okres 10 lat (zob. § 8) lub 20 lat (zob. § 8a.).

zagadnienia prawnego odniesione przez sąd apelacyjny wprost wyłącznie do wliczania do 15-letniego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze okresów niewykonywania pracy, za które ubezpieczony otrzymał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego w razie choroby, a więc z pominięciem macierzyństwa, stanął na stanowisku, że „przy ustalaniu okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, warunkującego prawo do rekompensaty na podstawie art. 21 o emeryturach pomostowych, nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej)”.

Ze względu na to oraz odszkodowawczy charakter rekompensaty nie są rozważane zmiany legislacyjne umożliwiające proporcjonalne naliczanie rekompensaty w odniesieniu do faktycznie przepracowanego okresu w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Odnosnie do wprowadzenia rozwiązań uwzględniających szczególną sytuację kobiet, których aktywność zawodowa była przerywana z powodu macierzyństwa, informuję, że rozwiązania takie wprowadzono, ale nie w systemie emerytur pomostowych, lecz w powszechnym systemie emerytalnym.

Należy zauważyć, że w przypadku osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. zarówno okres urlopu macierzyńskiego (jako okres składkowy), jak i okres urlopu wychowawczego i innych, równorzędnych urlopów w celu opieki nad dzieckiem (jako okres nieskładkowy) są uwzględniane przy ustalaniu prawa do emerytury, a ponadto wpływają korzystnie na jej wysokość, która ustalana jest zgodnie z art. 53 ust. 1 ustawy emerytalnej. Ponadto w podstawie wymiaru emerytury uwzględnia się kwoty, od których nie opłaca się składek, np. kwotę zasiłku macierzyńskiego (art. 15 ust. 3 i 3a ustawy).

Co do sytuacji kobiet urodzonych po 31 grudnia 1948 r., które objęto tzw. nowym systemem emerytalnym i które przerywają zatrudnienie na czas urodzenia i wychowania dziecka należy wskazać, że obowiązujące regulacje z zakresu ubezpieczeń społecznych gwarantują uwzględnianie okresów ograniczenia aktywności zawodowej związanych z wychowywaniem dzieci przy ustalaniu prawa do świadczeń emerytalnych. Od 1 stycznia 1999 r., czyli od momentu wejścia w życie reformy systemu emerytalnego, budżet państwa opłaca składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osoby przebywające na urlopach wychowawczych lub pobierające zasiłek macierzyński.

Krokiem wpisującym się w realizację polityki prorodzinnej było również objęcie ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi osób sprawujących osobistą opiekę nad dziećmi. Do 31 sierpnia 2013 r. tylko osoby przebywające na urlopach wychowawczych miały prawo do ubezpieczeń emerytalnych i rentowych z tego tytułu. Od 1 września 2013 r. z możliwości sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem skutkującej objęciem, na wniosek osoby zainteresowanej, ubezpieczeniami społecznymi może skorzystać również osoba niebędąca pracownikiem, która zrezygnowała z aktywności zawodowej. Od tego dnia składka jest płacona za każdą osobę fizyczną sprawującą opiekę nad dzieckiem przez okres do 3 lat, nie dłużej jednak niż do zakończenia roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 6 rok życia, a w przypadku dziecka, które z powodu stanu zdrowia wymaga opieki tej osoby przez okres do 6 lat, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez takie dziecko 18 roku życia (art. 4 pkt 17, art. 6 ust. 1 pkt 19, art. 6a i 6b ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie

ubezpieczeń społecznych⁸). Składki emerytalne osób sprawujących osobistą opiekę na dzieckiem finansuje w całości budżet państwa za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Celem powyższych regulacji jest umożliwienie osiągnięcia stażu ubezpieczeniowego mającego pozytywny wpływ na wysokość przyszłego świadczenia emerytalnego osobom, które w związku koniecznością wychowywania dzieci nie mogą kontynuować aktywności zawodowej.

Warto również wskazać, że przepisem art. 174 ust. 2a ustawy emerytalnej, który wszedł w życie 1 maja 2015 r., zmieniono sposób uwzględniania w kapitale początkowym okresów nieskładkowych wymienionych w art. 7 ust. 5 tego aktu, do których należą okresy niewykonywania pracy z powodu opieki nad dzieckiem w wieku do 4 lat (w granicach do 3 lat na każde dziecko oraz łącznie – bez względu na liczbę dzieci – do 6 lat) oraz z powodu opieki nad dzieckiem, na które przysługuje zasiłek pielęgnacyjny (dodatkowo w granicach do 3 lat na każde dziecko). Kapitał początkowy ustala się dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r., którzy przed 1 stycznia 1999 r. opłacali składki na ubezpieczenie społeczne lub za których składki opłacali płatnicy składek. Zastępuje on sumę składek opłaconych przed 1 stycznia 1999 r. i jest uwzględniany przy obliczaniu wysokości emerytury przysługującej tym osobom. Zgodnie z nową regułą okresy urlopu wychowawczego przebytego przed 1 stycznia 1999 r. – mimo, że są okresami nieskładkowymi – uwzględnia się w kapitale początkowym po 1,3%, a nie po 0,7% podstawy wymiaru emerytury za każdy rok.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
dr hab. Sebastian Gajewski, prof. uczelni
Podsekretarz Stanu
/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/

⁸ Dz. U. z 2026 r. poz. 199, z późn. zm.